Жарікова Олена Борисівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи та страхування;
Коваленко Діана Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ОПЕРАЦІЇ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ В УКРАЇНІ

З розвитком цифрових технологій та поширенням безготівкових розрахунків операції з платіжними картками стають невід'ємною частиною фінансової інфраструктури України. Водночас зростання кількості карткових транзакцій супроводжується низкою викликів, зокрема ризиками шахрайства, потребою в удосконаленні законодавчої бази, а також необхідністю підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Актуальність дослідження обумовлена потребою в комплексному аналізі існуючих проблем у сфері карткових розрахунків та розробці рекомендацій для їх вирішення з метою забезпечення надійності, безпеки та ефективності операцій з платіжними картками в Україні.

Питання безготівкових розрахунків, їхньої практичної реалізації та інструментів забезпечення досліджували такі вчені, як Є. Бублик, З. Васильченко, А. Пилипенко, І. Попович, М. Євдокімова та інші. Науковці досліджують поточний стан та майбутні перспективи ринку платіжних карток, а також обґрунтовують необхідність переходу до безготівкових розрахунків.

Метою роботи є аналіз ринку операцій з платіжними картками в Україні з метою визначення його сильних і слабких сторін та розробки рекомендацій щодо подальшого розвитку в сучасних умовах господарювання України.

Банківська платіжна карта – це високотехнологічний пристрій, що містить мікропроцесорний чіп або магнітну смугу зі зашифрованою інформацією, яка дозволяє його власнику здійснювати безконтактні або контактні платежі, знімати готівку та виконувати інші банківські операції [1].

Залежно від функціоналу, платіжні картки поділяються на дебетові і кредитні. Дебетова картка – це інструмент для безготівкових розрахунків, який пов'язаний з вашим особистим рахунком у банку. Ви можете використовувати її для зняття готівки, оплати товарів та послуг, а також для переказу коштів.

Кредитна картка надає можливість здійснювати безготівкові розрахунки за рахунок кредитних коштів банку в межах встановленого ліміту. Цей фінансовий інструмент забезпечує гнучкість у здійсненні платежів, проте вимагає відповідального підходу до управління заборгованістю.

Рівень розвитку ринку платіжних карток безпосередньо пов'язаний з рівнем розвитку банківського сектору та фінансовою обізнаністю населення країни. Активність банків у сфері емісії карток та залучення нових клієнтів свідчить про їхнє прагнення відповідати сучасним вимогам ринку та

стимулювати перехід до безготівкових розрахунків. Як свідчать дані (рис. 1.1), українці все частіше обирають безготівкові розрахунки, віддаючи перевагу їхній зручності та швидкості [2].

Рис. 1. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, І квартал 2024 року

Джерело:[2]

Через карткові рахунки щодня проходять чималі суми грошей. Пластикові картки є засобом, який може змінювати рівень боргових зобов'язань самого банку. Важливо зауважити, що пластикові картки добре підтримують і багато інших банківських продуктів, таких як кредитні продукти, гривневі та валютні депозити, дорожні чеки, акції, обмін валюти, трастові операції та консультування. Тобто можна говорити про те, що пластикові картки є інструментом доступної та ефективної взаємодії клієнтів з банком або один з одним [1].

Аналізуючи український ринок пластикових карток, фахівці виділяють такі особливості:

1. нерівномірність регіонального розвитку терміналів та пристроїв прийому платежів через пластикові картки;
2. низький рівень культури поводження з пластиковими картками (обсяг покупок з використанням карток у 2 рази менший за зняття грошей);
3. недоступність досить ефективних систем безпеки для деяких банків-емітентів карток;
4. наявність «порожніх» карт, тобто продуктів, які випущені, але не були активовані;
5. домінування розрахункових карток над кредитними.

Перелічені тенденції зумовлюють поточний стан ринку пластикових карток у нашій країні.

Розвиток інфраструктури безготівкових розрахунків, що відображається у збільшенні кількості POS-терміналів, банкоматів та пунктів прийому карт, свідчить про позитивну динаміку на ринку (рис. 2.2). Крім того, спостерігається зростання кількості емітованих карток, особливо безконтактних та токенізованих [2].

Рис. 2. Безготівкові розрахунки з використанням платіжних терміналів, І квартал 2024 року

Джерело:[2]

За результатами першого кварталу 2024 року кожен третій гривень, перерахований з картки на картку, становив 32,9% загальної суми транзакцій. Водночас, майже кожна десята операція була пов'язана з онлайн-оплатою товарів та послуг (8,9% від загальної кількості). За сумою онлайн-платежі склали 14,6% від загального обсягу транзакцій (рис. 2.3) [2].

Оцінка перспектив розвитку пластикових карток, провідними фахівцями банківського сектора вказує на наявність низки основних тенденцій:

1. знижки та бонусні програми стимулюють попит на користування пластиковими картками;
2. зниження заробітних плат та доходів населення, при агресивні рекламі споживчих товарів, що в рази стимулює попит на кредитні пластикові карти;
3. переважна частина пластикових карток буде забезпечена можливістю безконтактного оперування з пристроями зчитування [1].

Рис. 3. Операції з використанням платіжних карток в Україні та за кордоном, І квартал 2024 року

Джерело:[2]

З огляду на динамічний розвиток фінансового ринку України та зростання популярності високотехнологічних фінансових інструментів, актуальним завданням є стимулювання безготівкових розрахунків та розширення використання платіжних карток. Сьогодні спостерігається зростаючий попит на ефективні та безпечні способи здійснення платежів. Безготівкові розрахунки за допомогою платіжних карток стали стандартом, що підштовхує банки до постійного вдосконалення своїх послуг та активної боротьби за клієнтів на ринку платіжних систем.

Отже, таким чином можна сказати про те, що пластикові картки опосередковують безготівкові розрахунки. Основними картами є розрахункові та кредитні картки, кожен вид базується на тому, чи є кошти клієнта власними чи позиковими. Нині кожного жителя нашої країни доводиться приблизно дві пластикові картки, при цьому у третини населення є кредитні карти, через падіння доходів, популярність цих продуктів зростатиме.

Список використаних джерел

1. Васильченко З., Пилипенко А. Аналіз ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-8 (дата звернення: 23.08.2024).

2. Зростання платіжної інфраструктури та кількості активних карток: тенденції ринку у першому кварталі. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: https://minfin.com.ua/ua/2024/06/11/128811638/ (дата звернення: 23.08.2024).